

Vrouwelijke economen in Nederland: Een klasse apart?

Harry van Dalen en Arjo Klamer

In dit artikel wordt een karakterschets van de Nederlandse vrouwelijke econoom gemaakt op basis van enquêtegegevens. In vele opzichten verschilt de vrouwelijke econoom nauwelijks van haar mannelijke collega. Toch zijn er onderscheidende karakterelementen. Vrouwen zijn, kort samengevat, 'realistische economen met een warm hart': zij zoeken hun inspiratie in realistische problemen waarbij zij het gebruik van de neoklassieke theorie zeker niet zullen mijden. In hun oordeel over de economie spelen rechtvaardigheidsoverwegingen een grotere rol dan bij mannelijke economen. (Van de redactie)

Het is een cliché, maar keer op keer blijken economen een twistrijk volk. Of men nu naar economen luistert die zich in de Verenigde Staten ophouden of in Nederland of Frankrijk, de verschillen blijven bestaan. Voor een groot deel zijn die verschillen verklaarbaar omdat een ieder zijn eigen mening over economische fenomenen of wetenschap vormt op basis van culturele invloeden, de geschiedenis en eigen verwachtingen. Dat er verschillen bestaan tussen economen in overheidsdienst en academische economen of tussen beleidseconomen van verschillende ministeries is volkomen begrijpelijk. De cultuur en de prikkels waar de economen van die instellingen mee te maken hebben drukken een stempel op hun meningen. Het wordt wat moeilijker om te begrijpen waarom mannelijke en vrouwelijke economen van elkaar verschillen. Toch ligt het voor de hand. Mannen en vrouwen hebben hun eigen cultuur en ook de prikkels kunnen verschillend zijn. Feministische economen

---

* De eerste auteur is verbonden aan het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) te Den Haag (dalen@nidi.nl) en het Onderzoekcentrum Financieel Economisch Beleid (OCFEB) van de Erasmus Universiteit Rotterdam; de tweede auteur is hoogleraar Economie van de Kunst en Cultuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Met dank aan Pieter Gautier, Carla Naastepad, Edith Kuiper, Fieke van der Lecq en twee anonieme referenten voor hun constructieve commentaar op een eerdere versie van dit artikel. Vanzelfsprekend zijn zij niet verantwoordelijk voor de inhoud van ons verhaal.

maken liever niet het onderscheid tussen mannen en vrouwen. Mannen kunnen immers feminiene voorkeuren en vooroordelen bezitten en omgekeerd zijn er natuurlijk ook vrouwen met masculiene eigenschappen. Hoewel vrouwen voorzichtig genoeg zijn om te vermelden dat hun beeldvorming niet berust op geslacht maar op 'gender' zijn beide moeilijk van elkaar te scheiden. Gender, volgens Nelson (1995, blz. 132), slaat op de "associaties, stereotypen, en sociale patronen die een cultuur construeert op basis van echte of waargenomen verschillen tussen mannen en vrouwen".

Bij tijd en wijle wordt er veel ophef gemaakt over de mannencultuur. Mannen en hun bijbehorende waarden over wetenschap en economie zouden een feminiene invalshoek op de economische wetenschap nauwelijks toelaten, met, als we Deirdre McCloskey (1997) mogen geloven, verstrekkende gevolgen: "De moderne economische wetenschap is verworpen tot een zandbakspelletje. [...] In tegenstelling tot de spelletjes van meisjes, die vaak nog een menselijk karakter dragen, zijn de spelletjes van jongens in de zandbak zinloos." Dat zijn forse woorden. Blijkbaar is er iets in de mannelijke geest dat ervoor zorg draagt dat de economische wetenschap zich ontwikkelt volgens masculiene waarden. Sommige feministische economen struikelen vooral over waarden als objectiviteit, formalisme en logische consistentie; waarden die het vak zouden domineren. Dit soort beschuldigingen zijn niet aan de mannelijke goegemeente besteed. Mannelijke economen zijn soms sceptisch ten aanzien van de factor 'gender' in hun wetenschap en negeren het meestal. "Wat doet dat er nu toe?", hoor je ze denken. Ruim veertig jaar geleden werd er nog in een overzichtswerk over grootse prestaties geopperd dat "women have accomplished most in fields that demand verbal skills" (Lehman, 1953, blz. 89), waarmee koeltjes gedoeld werd op het schrijven van kinderboeken, poëzie en het acteren in films. Tegenwoordig zou een dergelijke karakterisering geen recht doen aan de prestaties van vrouwen. De vrouwen die moeiteloos in het economiecircuit meedraaien zijn talrijk en in doen en laten onderscheiden ze zich nauwelijks van de mannelijke economen. Jannet Yellen, Alicia Munell en Laura Tyson hebben Bill Clinton van advies gediend (en de eerste twee vrouwen doen dat nog steeds) in de Council of Economic Advisers, het meest prestigieuze adviesorgaan in de Verenigde Staten. Joan Robinson, Barbara Wolfe, Nancy Stokey, Ester Boserup, Anne Krueger en Irma Adelman, het zijn allemaal economen die gewaardeerd worden om hun fundamentele bijdragen¹. Wat heeft het derhalve voor zin om

¹ Blaug komt in zijn opsomming van eminente economen in *Who's who in Economics* (1986) tot 2% vrouwelijke economen. Economen als Irma Adelman, Mary Jean Bowman, Anne O. Krueger, Deirdre (voorheen Donald) McCloskey, Joan Robinson, Alice Rivlin en Anna Schwartz bevinden zich onder de uitverkorenen.

een onderscheid te maken naar geslacht? Dat is net zo zinloos als het maken van een onderscheid naar religie.

Ondanks dit soort tegenwerpingen leek het ons interessant om de stelling - "vrouwelijke economen verschillen van mannelijke economen" - te onderzoeken omdat het verschil in benadering of visie licht kan werpen op het belang van cultuur in een wetenschap. De opzet van dit artikel is daarom net zo simpel als deze beperkte doelstelling. Het biedt slechts een antwoord op de vraag of vrouwelijke en mannelijke economen in Nederland verschillend denken over de economie en de economische wetenschappen. De feministische economie kan ons, als enige stroming in economenland, een aangrijpingspunt bieden om de uitkomsten van enig perspectief te voorzien. De aanhangers van deze stroming hebben over het algemeen zeer uitgesproken meningen over het vak en over de invloed van cultuur. Een nadeel van de feministische economie is dat de verschillende stromingen binnen de feministische economie het er allemaal niet duidelijker op maken wat nu de communis opinio is binnen die gemeenschap (zie Maassen van den Brink, 1996). Dit maakt het peilen van de mening van feministische economen een moeilijke zonet onmogelijke zaak. Des te meer een reden om de meningen van mannelijke en vrouwelijke economen naast elkaar te leggen. In de hiernavolgende paragraaf sommen wij een aantal stellingen op die onderscheidend zouden kunnen werken.

1. De vrouwelijke versus de mannelijke econometist in vier stellingen

Onze gegevens ontlenen wij aan een enquête die wij in de zomer van 1995 hebben gehouden onder Nederlandse economen². Hoewel de voorvechters van de feministische economie voornamelijk terug te vinden zijn in de VS is Nederland een niet te verwaarlozen centrum van feministische studies. In Amsterdam wordt er door economen als Siv Gustafsson, Mary Morgan en Marga Bruyn-Hundt stevig aan de weg getimmerd. Niettemin hebben vrouwelijke economen weinig 'role models' waar zij zich in Nederland aan op kunnen trekken. Een eerste mogelijk onderscheidende vraag betrof die naar de meest gewaardeerde econoom. Je zou verwachten dat de vrouwelijke

² Voor een uitgebreide beschrijving van de enquête verwijzen wij naar Van Dalen en Klammer (1996). Wij vermelden slechts dat ruim 43 procent (n=627) van een steekproef van 1461 economen heeft gereageerd op onze enquête. De steekproef betrof 1000 leden van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde, ruim 356 AIO's en oud-AIO's en 105 hoogleraren economie. Onder de respondenten bevonden zich veertig vrouwelijke economen.

respondenten een vooraanstaande feministische econome zouden noemen. Maar net als bij de mannen, steekt Jan Tinbergen met kop en schouders boven de rest uit. Vrouwen noemen ze nauwelijks. De uitzonderingen zijn Joan Robinson en Aldi Hagenaars. Een voor de hand liggende oorzaak van dit gebrek aan sterren is de kleine populatie vrouwelijke economen die bezig zijn met een intellectuele inhaalslag. Een dergelijke inspanning kost natuurlijk tijd³. Jarenlang bedroeg het percentage vrouwen dat deelnam aan de universitaire studie economie vier procent⁴. Pas in de jaren tachtig is daar verandering in gekomen, waarbij wij wel aantekenen dat de meeste vrouwen kozen en kiezen voor de studie bedrijfseconomie en niet zozeer algemene economie. In 1993 bedroeg het percentage vrouwen dat economie studeerde 25 procent. Het aantal werkzame vrouwelijke economen is echter aanzienlijk lager door de grote numerieke achterstand die men had op de mannen. In 1970 bedroeg het percentage werkzame vrouwelijke economen slechts twee procent, in 1992 is dit percentage toegenomen tot acht procent. In het wetenschappelijk economie-onderwijs is de achterstand nog steeds pregnant: in 1992 bedroeg het percentage vrouwelijke hoogleraren economie slechts twee procent, het percentage universitair hoofddocenten bedroeg eveneens twee en het percentage universitair docenten stakte op 12 procent (Ministerie van O&W, 1993).

Om de zoektocht naar de grote verschillen te vereenvoudigen hebben wij vier stellingen gedistilleerd waarvan wij vermoeden dat deze onderscheidend werken in het ontrafelen van de gedachten van mannelijke en vrouwelijke economen. De vier stellingen hebben betrekking op vier kernbegrippen die men in discussies over de economische wetenschappen herhaaldelijk tegenkomt, te weten: realisme, waardevrijheid, rationaliteit en rechtvaardigheid.

Realisme. De eerste these betreft de vermeende drang van vrouwelijke economen om naar het realistische gehalte van een economische theorie te kijken en om inspiratie te putten uit de alledaagse werkelijkheid. Deze these vatten wij samen als:

³ De veel geopperde verklaring dat vrouwelijke economen in hun ijver worden geremd door discriminatie door tijdschriftredacties is vooralsnog voorbarig. Smart en Waldfoegel (1996) hebben bijvoorbeeld laten zien dat hoofdredacteuren van toptijdschriften niet discrimineren op basis van geslacht en een soortgelijke uitkomst is eveneens te bewonderen in Blank (1991).

⁴ Een mogelijke verklaring is de afkeer van vrouwen van het vak economie zodra zij voor de keuze staan om een academische opleiding te kiezen. Dynan en Rouse (1995) kunnen het verschil in studiekeuze voor Harvard-studenten ook niet verklaren. Vrouwen zijn over het algemeen minder goed dan mannen in het vak economie en volgens Dynan en Rouse zou dit kunnen betekenen dat vrouwen een comparatief voordeel in andere vakken hebben. A priori zouden wij een dergelijke stelling niet durven te verdedigen en lijken smaakverschillen de meest logische verklaringsgrond.

Stelling 1: *Vrouwelijke economen hechten meer belang aan het realisme van de veronderstellingen van een theorie dan mannelijke economen*

Voor wie niet veel verwantschap heeft met de moderne geschiedenis van het economisch denken moet de stelling - het realisme van de veronderstellingen is een belangrijke eigenschap van een theorie - een tamelijk triviale stelling zijn. Men kan toch moeilijk volhouden dat men een theorie opbouwt waarvan de aannames onrealistisch zijn. Voor doorgewinterde economen is deze stelling echter niet een trivialiteit. Milton Friedman heeft ooit in een klassiek geworden essay in 1953 met veel stelligheid beweerd dat men juist niet naar het realisme van de veronderstellingen moet kijken. Het gaat volgens hem slechts om de implicaties of zo men wil de voorspellingen die men met een theorie kan doen. De enige toetssteen van iedere theorie zou derhalve de voorspellingskracht moeten zijn. Met een zekere graagte verdedigen monetaristen dan ook zeer simpele theorieën met deze these van Friedman, welke door zijn grote tegenstrever Paul Samuelson is omgedoopt tot de 'F-twist': hoe onrealistischer de veronderstellingen des te beter de voorspellingen. Inmiddels behoort de Friedman-stelling stilzwijgend tot het gedachtegoed van de moderne econoom hoewel deze de F-twist niet van harte zal ondersteunen. Over het realisme van de veronderstellingen praat je niet; dergelijk gedrag wordt gezien als een van de slechtste tafelmanieren die een Zuivere Wetenschapper kan bezitten. Niettemin komen veel innovaties in de economische theorie voort uit het plaatsen van vraagtekens bij het realistische gehalte van veronderstellingen. Economen gedragen zich derhalve op dit punt tamelijk schizofreen. Men plaatst geen kanttekeningen bij de veronderstellingen van bijvoorbeeld 'constant returns to scale' in theorieën over producentengedrag, doch zodra een vooraanstaande econoom voorstelt om 'increasing returns to scale' als standaard te gebruiken gaat een groot deel van het economenvolk al snel overstag. Blijkbaar was de eerste veronderstelling toch niet zo realistisch, of om een beroemd citaat uit Orwells *Animal Farm* te parafraseren: "All assumptions are created unreal, but some are more unreal than others".

De vraag is of vrouwen meer waarde hechten aan het realisme-vraagstuk dan mannen. In tabel 1 hebben wij een aantal wetenschapsfilosofische vraagstellingen geponereerd. De eerste stelling heeft duidelijk betrekking op de Friedman-these. A priori zouden we verwachten dat vrouwelijke economen, die meer belang hechten aan realistische veronderstellingen, deze stelling afkeuren. Immers, door de voorspellingskracht van een theorie als het enige criterium te hanteren spreekt men indirect een voorkeur uit voor realistische én onrealistische veronderstellingen. De econoom die vindt dat voorspellingen succesvol zijn door realistische aannames zal niet snel instemmen met stelling 1 omdat hij dan ook in het kamp van Friedman terecht komt. Zoals men kan

Tabel 1: Wetenschapsopvattingen van Nederlandse economen: mannen versus vrouwen^a

Stelling	Mee eens	Enigszins mee eens	Oneens	Geen mening
1. De uiteindelijke wetenschappelijke toets voor de economische wetenschap is haar voorspellingskracht				
vrouwen***	15.0	30.0	55.0	0.0
mannen	24.7	36.3	35.9	3.2
2. Neoklassieke economie is relevant voor het begrijpen van de economische problemen van vandaag				
vrouwen	32.5	47.5	7.5	12.5
mannen	52.2	34.6	8.4	4.9
3. Economen zijn het eens over de meest fundamentele economische problemen				
vrouwen	10.0	12.5	72.5	5.0
mannen	9.2	27.4	59.0	4.3
4. We kunnen een scherp onderscheid maken tussen positieve en normatieve economie				
vrouwen***	10.0	7.5	52.5	30.0
mannen	10.0	33.6	38.3	18.1
5. Economie is de meest wetenschappelijke discipline van de sociale wetenschappen				
vrouwen***	5.0	10.0	75.0	10.0
mannen	20.8	24.4	41.2	13.5

(a) In de tabellen worden statistische significante verschillen o.b.v. T-toest gemeld tussen de waarden van de antwoorden van mannen en vrouwen, waarbij eerst de antwoorden van numerieke waarden zijn voorzien, te weten: mee eens = 1; enigszins mee eens = 0,5; oneens = -1; en geen mening = 0. Alternatieve wegingen leverden geen wezenlijk andere inzichten op. Door middel van de volgende superscripten worden significante verschillen vermeld: * = verschil op 10% sign. niveau; ** = 5% sign. niveau; en *** = 1% sign. niveau.

lezen in de tabel is deze stelling een strijdpunt tussen de sexen. De meerderheid van de vrouwelijke economen (55%) zijn het *oneens* met deze stelling, terwijl 61 procent van de mannen wel van harte instemt met stelling 1. Dit verschil tussen mannen en vrouwen blijkt statistisch significant te zijn.

Nu is deze stelling natuurlijk niet alleszeggend omdat er niet direct naar de waardering voor het realisme van de veronderstellingen is gevraagd. Een ander element waaruit men de drang naar realisme kan distilleren is de tweede stelling waarin economen gevraagd wordt hun oordeel uit te spreken over de relevantie van de neoklassieke theorie voor hedendaagse problemen. De neoklassieke theorie is veelal het mikpunt van critici die belang hechten aan realistische theorieën. Het wekt dan wel enige verwondering dat de meerderheid van de vrouwen - al dan niet schoorvoetend - enige waarde toedichten aan de neoklassieke theorie. De mannen zijn weliswaar meer dan vrouwen overtuigd van de relevantie van de neoklassieke theorie maar dit verschil is niet significant. Een meer opvallend verschil vinden we terug in stelling 5: vrouwen zijn zeer terughoudend over de suprematie van de economische wetenschappen over andere sociale wetenschappen. Kunnen mannelijke economen via hoofdelijke stemming nog tot de conclusie komen dat economie de "Queen of the Social Sciences" is, vrouwen zijn minder gediend van dit haantjesgedrag en 75 procent is het oneens met deze stelling.

De waardering voor een economische wetenschap die nauw aansluit bij de realiteit van alledag kan men echter ook nog op een ander wijze peilen, namelijk door economen te vragen welke autoriteiten zij raadplegen in hun meningsvorming over economische onderwerpen. Tabel 2 geeft de rangschikking zoals die voor vrouwelijke economen geldt, gecompleteerd door de waardering die mannelijke economen voor bepaalde autoriteiten hebben.

De academische econoom is zowel bij mannen als bij vrouwen de belangrijkste autoriteit in de strijd om de waarheid⁵. Er zijn echter aanzienlijke verschillen waarneembaar. De vrouwelijke economen hechten aanzienlijk meer waarde aan de man (of vrouw) in de praktijk dan bijvoorbeeld het Centraal Planbureau of de OESO. De man of vrouw in de praktijk komt op een eervolle tweede plaats, vlak achter de academische econoom. Door deze waardering wordt het Centraal Planbureau naar de vierde plaats verdrongen op de ranglijst (onder mannen staat het CPB nog op de derde plaats). Kortom, vrouwen hechten meer dan mannen waarde aan autoriteiten die in het echte leven staan dan aan de onderzoeksinstellingen die in Den Haag hun macro-economische analyses presenteren over de stand van de economie.

⁵ Een feministische econome maakte ons opmerkzaam op ons gebruik van de oorlogsmetafoor (zie o.a. Nelson, 1992, p. 104) in onze verhalen. U ziet, niets mannelijks is ons vreemd.

Tabel 2: Autoriteiten in economische meningsvorming: mannen versus vrouwen

Autoriteit ^a	Erg belang- rijk	Enigszins be- langrijk	Van gering belang	Onbe- langrijk
1. Academische econom				
vrouwen	37.5	47.5	12.5	2.5
mannen	32.8	53.9	11.9	1.4
2. Man of vrouw in de praktijk				
vrouwen***	35.9	46.2	12.8	5.1
mannen	17.8	46.5	29.7	6.0
3. Buitenlandse beleidsinstel- ling (OESO, IMF)				
vrouwen	20.0	55.0	25.0	0.0
mannen	26.8	54.5	16.4	2.3
4. Centraal Planbureau				
vrouwen***	10.0	50.0	30.0	10.0
mannen	24.7	51.1	19.3	4.9
5. Ministeriële stafafdeling				
vrouwen***	2.5	32.5	52.5	12.5
mannen	7.8	42.7	41.2	8.3
6. Particulier adviesbureau (Berenschot, KPMG)				
vrouwen***	2.5	30.0	37.5	30.0
mannen	7.9	33.2	42.9	16.0
7. Fractiespecialist van uw politieke partij				
vrouwen	0.0	27.5	52.5	20.0
mannen	1.8	15.8	58.1	24.4

(a) Zie tabel 1 voor de betekenis van superscripten. De vraag die gesteld werd luidde: "Indien u om een mening gevraagd wordt over een actueel economisch onderwerp waar u weinig van weet, in welke mate hecht u belang aan de meningen van de volgende instanties of personen?" De volgende numerieke waarden werden toegekend om de verschillen tussen man en vrouw te toetsen: zeer belangrijk=3; redelijk belangrijk=2; van gering belang=1; van geen belang=0.

Waardevrijheid. Het realisme van de veronderstellingen is echter niet het enige 'strijdpunt' tussen de sexen. Een punt dat menigmaal door feministische economen naar voren gebracht werd recentelijk door Julie Nelson (1996, p. 4) kernachtig verwoord:

"I often think that [feminist economics] is not about changing particular economic practices but rather about changing the value system of the profession - changing the way we look at economics. Part of that is recognizing that economics has a value system. [...] Many don't recognize that there is a value system, that they are not practicing an objective science and there is the assumption that as long as we go by these methods and this model, we're doing things truthfully or objectively. It doesn't get preached; it just gets assumed. That's what is pernicious about it. You don't go through any explicit brainwashing that this is the objective way to do things; it's just the only thing you're taught. So it becomes the only possibility."

In Nederland is een dergelijke opvatting - economische theorie is waardevrij - overduidelijk aanwezig. Met name Hennipman verkondigde het evangelie dat de economische wetenschap een objectieve wetenschap is. De fakkel van Hennipman is doorgegeven aan zijn discipelen Heertje en Wolfson, die met het nodige vuur zijn gedachtegoed uitdragen. Wellicht dat Hennipman het over zijn wensdroom had, want wat hij over het hoofd zag was dat economen ook hun voorkeuren en hun kleuren bezitten en dat het heel wat uitmaakt wie er een economische aanbeveling doet. Een van zijn leerlingen, de Amsterdamse econoom Joop Klant, had wat dat betreft beter in de gaten met welke beperkingen de economische wetenschappen te maken heeft. "Er worden geen waarde vrije menselijke creaties voortgebracht en in stand gehouden. Wetenschap kan niet waarde vrij zijn. Het rafelige begrip 'objectiviteit' is ook dat van een waarde." (Klant, 1986, 6).

Nederlandse economen blijken dan ook duidelijk van mening met elkaar te verschillen en dat verschil is voor een deel terug te voeren op ideologische gronden (zie Van Dalen en Klamer, 1996⁶).

Het gevoel dat de economische theorie niet waarde vrij is komen we tegen bij een aantal feministische economen, hoewel de waarden waar feministen over praten hoofdzakelijk betrekking hebben op de tweedeling feminiteit/masculiniteit⁶. De invloed van die waarden staat onomstotelijk vast als we naar het

⁶ Zie bij voorbeeld het werk van Pujol (1995), Strassman (1996) en Strassman en Polanyi (1995).

persoonlijke verhaal van Deirdre McCloskey luisteren. Zij bemerkte, wellicht onverwacht, dat zij door haar geslachtsverandering de economische wetenschappen op een andere manier benadert. "I was not a feminine man at all. In fact, I was surpressing it. I was very much a standard-issue male academic, and I had learned how to do that, especially in graduate school. Rather contrary to my personality, I had learned how to be male in my style and in my choice of arguments and so forth. And now on the other side, I am becoming more female in my interests in economics." (Polanyi, 1997, 19) De ervaringen van een persoon hoeven natuurlijk niet voor een hele populatie te gelden. Om de Nederlandse economenbroeders en -zusters op hun waardevrijheid te toetsen wilden we daarom de volgende stelling centraal stellen:

Stelling 2: *Vrouwelijke economen zijn meer dan mannelijke economen ervan overtuigd dat de economische wetenschap niet waardevrij is*

Het bewijs voor deze stelling wordt geleverd door de mannelijke economen in onze steekproef die een antwoord geven op de vraag welke sociale wetenschap de beste, of zo men wil, de hardste in het land is. Zoals we reeds bij de vorige stelling opmerkten zijn mannen veel meer dan vrouwen ervan overtuigd dat economie "the Queen of the Social Sciences" is; vrouwen zijn daar helemaal niet van overtuigd. Een dergelijke uitkomst is in overeenstemming met de analyse van Nelson (1992) waarin zij het verband legt tussen het gebruik van metaforen in de economische theorie en de waarden van economen. Economie wordt bijvoorbeeld als harde, de meest wetenschappelijke discipline van de sociale wetenschappen gezien in tegenstelling tot de 'softe' wetenschappen als sociologie, antropologie en psychologie. Hard versus zacht komt overeen met de tegenstelling masculien/feminien. Het is natuurlijk niet Nelsons overtuiging dat dergelijke associaties gekoesterd moeten worden. Hard kan ook rigiditeit (dus hard is slecht) betekenen en soft flexibel (zacht is slecht). De economie kan volgens haar beter worden door beide complementaire kwaliteiten uit te buiten. Het is daarom opvallend hoe vrouwelijke economen niet alleen de economie haar suprematie ontkennen maar ook haar hardheid duidelijk afwijzen. Vrouwen hebben dan ook aanzienlijk negatieve opvattingen over de zegeningen die de economische wetenschappen hebben gebracht (zie stelling 3, tabel 1): 73 procent vindt dat economen geen consensus kunnen bereiken terwijl maar 59 procent van de mannelijke economen er zo over denkt.

Tabel 3: Percepties van succes in de economische wetenschappen: mannen versus vrouwen

Succesfactoren	Erg belangrijk	Enigszins belangrijk	Onbelangrijk	Weet niet
1. Slim zijn in het oplossen van wiskundig-economische problemen				
vrouwen***	64.1	33.3	0.0	2.6
mannen	45.2	38.9	11.3	4.6
2. Interesse in, en goed zijn in empirisch onderzoek				
vrouwen	61.5	20.5	10.3	7.7
mannen	47.5	42.1	6.2	4.2
3. Handigheid in het aanpassen van bestaande modellen				
vrouwen*	41.0	48.7	5.1	5.1
mannen	34.0	42.5	17.4	6.2
4. Erg veel weten over één onderzoeksgebied				
vrouwen*	28.2	46.2	17.9	7.7
mannen	43.0	40.6	12.1	4.4
5. Bekwaamheid in het netwerken				
vrouwen	41.0	33.3	12.8	12.8
mannen	38.6	42.5	10.1	8.8
6. Brede kennis van de economische literatuur				
vrouwen	33.3	33.3	20.5	12.8
mannen	36.1	45.6	15.5	2.7
7. Grondige kennis van de economie				
vrouwen	43.6	28.2	10.3	17.9
mannen	42.0	37.6	16.8	3.6
8. Journalistieke vaardigheden				
vrouwen	23.7	47.4	15.8	13.2
mannen	26.3	48.5	21.5	3.7

(a) Zie tabel 1 voor de betekenis van superscripten. Om de verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke economen te toetsen werden de antwoordcategorieën van de volgende waarden voorzien: erg belangrijk=2; enigszins belangrijk=1; onbelangrijk=-2; weet niet=0.

Het onderbouwen van de stelling dat economen een gekleurde visie hebben is echter een andere taak dan het aantonen dat vrouwelijke economen de tweede stelling ondersteunen. Een antwoord kunnen wij wellicht toch nog achterhalen door nogmaals tabel 1 onder de loep te nemen. De stelling (nummer 4) dat er een scherp onderscheid valt te maken tussen positieve (of verklarende) economie en normatieve economie wordt door de meerderheid van de vrouwen verworpen. Mannen daarentegen hebben aanzienlijk meer geloof in de zogenaamde scheiding tussen positieve en normatieve economie. Een hoofdelijke stemming onder de mannen zou zelfs acceptatie van de stelling opleveren (30 procent van de vrouwen heeft geen mening en 18 procent van de mannen onthoudt zich van een oordeel).

Nu zijn er niet alleen waarden die betrekking hebben op de methodologie van economen, er zijn ook waarden die het dagelijks reilen en zeilen op de ivoren toren aangaan. De prikkels en de cultuur om te presteren kunnen duidelijk van invloed zijn op het karakter van de economische wetenschap. In studies zoals Klamer en Colander (1990) en Van Dalen en Klamer (1996^a, 1997) is de invloed van een wetenschapscultuur duidelijk genoeg gebleken. De 'publish or perish'-cultuur van de Amerikaanse universiteiten heeft zijn sporen achtergelaten op het doen en laten van economen. Wiskundig formalisme en probleemoplossend vermogen worden hogelijk op prijs gesteld, terwijl een grondige kennis van de economie niet de moeite van het investeren waard is. Een interessante vraag die is blijven liggen is of er nog een verschil in waarden is die betrekking heeft op de carrière van een econoom. Zien vrouwelijke economen bijvoorbeeld dat in Nederland andere kwaliteiten dan formalisme en wiskundig-economisch rekenschap worden beloond? Of is de cultuur van vrouwelijke economen zo sterk dat er binnen die cultuur de vaardigheden worden beloond die feministische kopstukken benadrukken? Een antwoord op deze vragen kunnen we ontwaren in tabel 3, waarin economen worden gevraagd de vaardigheden te waarderen die men nodig heeft om een succesvolle econoom te worden. Formalisme en wiskundig-technische kwaliteiten worden enorm op prijs gesteld. Tabel 3 laat bijvoorbeeld zien welke factoren, volgens de Nederlandse economen, het succes bepalen van een academische econoom. Let wel: het gaat hier *niet* om wat men als wenselijk ziet maar om de perceptie van hoe men denkt dat de markt voor academici werkt.

Indien we afgaan op de antwoorden op stelling 1 van tabel 3 dan lijken er zich alleen maar duidelijke verschillen tussen mannen en vrouwen af te tekenen die betrekking hebben op het oplossen van wiskundige problemen. Verrassend genoeg zijn mannen gematigder dan vrouwen over de merites van wiskundig formalisme: 64 procent van de vrouwen denkt dat dit een erg belangrijke

eigenschap is om te slagen, tegenover slechts 45 procent van de mannen. Geen enkele vrouw (!) denkt dat deze probleemoplossend vermogen onbelangrijk is, terwijl nog altijd elf procent van de mannen zo zijn bedenkingen heeft. In dat opzicht komt het beeld dat de vrouwen hebben beter overeen met wat Amerikaanse economen denken over het wel en wee van hun discipline (zie Klamer en Colander, 1990). Voorts zien vrouwen, meer dan mannelijke economen, dat epigonengedrag - goed zijn in het aanpassen van bestaande modellen - wordt beloofd. Vrouwelijke economen verschillen overigens nauwelijks van mannen wat de kracht van netwerken betreft. Op zich is dit een opvallende uitkomst omdat veel feministisch onderzoek juist de kracht van affectieve relaties benadrukt. De verklaring zou kunnen zijn dat het hier om zakelijke relaties gaat.

Kort samengevat, moeten we concluderen dat de waarnemingen betreffende de vaardigheden van een succesvol econoom van mannelijke en vrouwelijke economen niet substantieel van elkaar verschillen.

Rationaliteit. In het beoefenen van het vak economie staat het modelleren van gedrag volgens het rationele keuzemodel centraal. De rationele, alwetende, naar eigenbelang strevende agent is de hoofdrolspeler in veel economische verhalen, een vorm van economie die voortkomt uit het mensbeeld zoals Thomas Hobbes dat in zijn *Leviathan* heeft geschetst. De nakomelingen van Hobbes, onder andere Gerard Debreu, Robert Lucas en Gary Becker, hebben dat beeld vereeuwigd. Dit soort verhalen kunnen echter op weinig steun rekenen van vrouwelijke economen als Nancy Folbre, Julie Nelson en Janet Yellen die stellen dat zij een rijker palet van economisch gedrag bestuderen. Eigenbelang is niet de enige drijfveer die de mens beweegt. In de geschriften van feministische economen blijkt dan ook een duidelijke aversie voor het gebruik van economische modellen waarin gevoelens en sociale relaties geen rol spelen, door hen kort samengevat als het neoklassieke of het 'mainstream' model; sommige grapjassen plegen zelfs over de 'malestream' te spreken. Natuurlijk zijn er ook feministen die het neoklassieke model omhelzen en het juist gebruiken om bijvoorbeeld de positie van de vrouw op de arbeidsmarkt te verklaren (zie bijvoorbeeld Gustafsson, 1993).

Het rationele keuzemodel dat sterk benadrukt wordt in de neoklassieke theorie bevat alle elementen die door feministische economen als masculien worden gezien: logisch consistent, individueel gericht, gebrek aan emotie, abstract en wiskundig, kortom hier wordt de harde wetenschap bedreven. Zoals een feministische econome de dominantie van neoklassieke theorie eens kenschetste: "Er is maar één theorie, de neo-klassieke theorie, en die wordt door meer dan 90 procent van de economen aangehangen. Afwijkende opinies zijn ongewenst. Je moet neo-klassiek zijn, anders heb je het niet helemaal goed

begrepen, ben je een beetje zielig of achtergebleven." (Teunissen en Veltman, 1996, 33).

Nogmaals, feministische en vrouwelijke economen hoeven niet dezelfde opvattingen te hebben maar het biedt een aardig aanknopingspunt voor onze comparatieve studie. We vatten daarom die houding als volgt samen:

Stelling 3: *Vrouwelijke economen hechten minder waarde aan het rationele keuzemodel dan mannelijke economen*

De meeste simpele wijze waarop je de houding van mannen en vrouwen kunt vergelijken is door de onderzoekers onder de economen de vraag voor te leggen welke veronderstellingen of onderzoeksmethoden zij van belang achten in hun economische studies. Wanneer we een blik werpen op tabel 4 blijkt dat vrouwelijke economen een verrassend hoge voorkeur aan de dag leggen voor typisch neo-klassieke axioma's en methodes, zoals rationeel gedrag en speltheorie. De hierboven geciteerde econome die beweerde dat 90 procent van de economen waarde hechten aan het rationele keuzemodel zat er niet ver naast (82 procent), maar waar zij wel de plank missloeg is de waardering die vrouwelijke economen hebben voor dit model: 75 procent. Deze uitkomsten zijn ook als verrassend te betitelen omdat er door feministische economen sterk gepleit wordt voor alternatieve benaderingswijzen. Tabel 4 laat echter geen enkel significant verschil met de mannelijke economen zien. Nadere inspectie van de tabel levert echter wel een opvallende uitkomst op: een op de vijf vrouwelijke economen heeft geen mening over veronderstellingen ten aanzien van prijsflexibiliteit, de mate van mededinging en overheidsgedrag. Wellicht dat dergelijke invalshoeken als té abstract worden gezien door vrouwen, maar het kan ook zijn dat vrouwen eerlijker zijn over hun kennis van dergelijke methodes.

Vrouwen blijken derhalve bij nader inzien *niet* de 'mainstream' binnen de economische wetenschappen - de neoklassieke en sterk kwantitatieve economie - af te wijzen.

Tabel 4: Waardering van onderzoeksmethoden: mannen versus vrouwen

Methode/veronderstelling	Erg belang- rijk	Enigs- zins be- langrijk	Onbe- langrijk	Geen me- ning
1. Rationeel gedrag				
vrouwen	53.1	21.9	21.9	3.1
mannen	41.0	40.5	14.2	4.3
2. Gedrag geleid door gewoontes en conventies				
vrouwen	25.6	41.9	16.1	16.1
mannen	31.8	46.1	15.1	7.0
3. Rationele verwachtingen				
vrouwen	16.1	35.5	38.7	9.7
mannen	18.2	37.4	36.6	7.8
4. Een speltheoretische opzet				
vrouwen	12.9	51.6	32.3	3.2
mannen	14.1	41.8	35.6	8.4
5. Onvolledige mededinging				
vrouwen	16.1	45.2	16.1	22.6
mannen	32.9	42.6	16.7	7.8
6. Starre prijzen				
vrouwen	6.5	48.4	25.8	19.4
mannen	16.5	43.8	29.2	10.5
7. Overheid die haar eigen belang dient				
vrouwen	10.0	40.0	30.0	20.0
mannen	20.0	43.8	24.9	11.4
8. Overheid die het algemeen belang dient				
vrouwen	22.6	35.5	22.6	19.4
mannen	18.6	44.6	26.8	10.0

Rechtvaardigheid. Economen komen in het dagelijks verkeer over als de advocaten van de doelmatigheid. Rechtvaardigheid lijkt een doelstelling of een beweegreden die ver weggestopt is in de toolbox van de moderne econoom. Rechtvaardigheid is voor veel economen een politiek beladen begrip en rechtvaardigheidsoverwegingen behoren tot de 'data' van een economie. Gegeven de preferenties van de politici kunnen economen uitrekenen hoe men de doelstellingen met zo min mogelijk kosten kan bereiken. Gelijk het geen zin heeft om over smaak te twisten zo kan men ook niet over rechtvaardigheid redetwisten omdat het een 'smaak' is; met echte economie heeft het weinig van doen. Bij veel vrouwen trapt men met deze houding hard op de tenen, vandaar onze vierde these:

Stelling 4: *Vrouwelijke economen kennen meer waarde toe aan rechtvaardigheid in economisch handelen dan mannelijke economen*

Een vingerwijzing dat rechtvaardigheid een grotere rol speelt bij vrouwen dan bij mannen kan men afleiden uit tabel 5 waarin wij economen gevraagd hebben om een aantal beleidsproblemen te rangschikken naar de mate van urgentie voor de economische politiek. Vrouwen en mannen kennen een bijna identieke rangschikking op één uitzondering na: vrouwen kennen de ongelijke inkomensverdeling een hogere rangschikking toe dan mannen, die de macht van kartels toch net ietsje belangrijker vinden. Echt schokkend zijn deze verschillen niet. Een andere manier om er achter te komen of de bovenstaande stelling ook gedragen wordt door de meerderheid van de vrouwelijke economen is door een economisch verschijnsel bij de kop te pakken en de verschillende visies van mannen en vrouwen te vergelijken. Het meest actuele probleem dat bij mannen en vrouwen hoog op de agenda staat is de hoge werkloosheid in Nederland (zie tabel 5).

Tabel 5: Rangschikking beleidsproblemen: mannen versus vrouwen

	Gemiddelde rangschikking ^a	
	Vrouwen	Mannen
1. De hoge werkloosheid in Nederland	2.33 (1.13)	2.34 (1.28)
2. De armoede in ontwikkelingslanden	2.87 (1.77)	3.05 (1.84)
3. De milieuvervuiling	2.92 (1.75)	3.18 (1.46)
4. De hoge kosten van de Nederlandse verzorgingsstaat	3.84 (1.72)	3.53 (1.77)
5. De concurrentiekracht van Nederlands bedrijfsleven ^{***}	4.95 (1.52)	4.31 (1.74)
6. Ongelijkmatige inkomensverdeling in Nederland ^{***}	5.23 (1.66)	6.01 (1.33)
7. Macht van kartels in Nederland [*]	5.92 (1.18)	5.56 (1.30)

(a) Tussen haakjes staat de standaarddeviatie vermeld van de toegekende rangschikking van problemen. De significantietoetsen geven de verschillen weer tussen mannen en vrouwen en niet tussen doelstellingen. Zie tabel 1 voor de betekenis van de superscripten.

Om het verschil te toetsen voegden wij de volgende vraag toe aan de enquête: "In welke mate liggen de volgende factoren ten grondslag aan de hoge werkloosheid in Nederland?" De antwoorden, die zijn weergegeven in tabel 6, geven een paar verschillen weer.

Over het algemeen kennen mannen en vrouwen overeenstemming in hun diagnose hoewel de accenten hier en daar aanzienlijk verschillen. Mannelijke economen leggen het accent op de economische prikkels, zoals de wig en de armoedeval (d.i. het negatieve effect dat het geringe verschil tussen uitkering en netto minimumloon heeft op het arbeidsaanbod), terwijl vrouwen als de belangrijkste oorzaak van werkloosheid allereerst zoeken bij de technologische vooruitgang. Het grootste verschil van opvatting treffen we echter aan in de laatste rij van tabel 7: het gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef van het bedrijfsleven om de winst in banen om te zetten. De meerderheid van de vrouwen hecht veel waarde aan dergelijke ethische factoren, terwijl ruim 70 procent van de mannen deze factor weinig of geen waarde toekent.

Tabel 6: Perceptie van de oorzaken van werkloosheid: mannen versus vrouwen

Oorzaken	Erg belang- rijk	Enigszins belangrijk	Van gering belang	Onbe- langrijk	Weet niet
Te hoge lonen					
vrouwen	5.0	40.0	37.5	10.0	7.5
mannen	12.8	38.0	35.7	12.3	1.2
De hoge toename van het ar- beidsaanbod					
vrouwen	27.5	25.0	27.5	15.0	5.0
mannen	24.9	41.3	25.0	6.5	2.3
De wig: het verschil tussen bruto- en nettoloon					
vrouwen	30.8	43.6	12.8	2.6	10.3
mannen	43.9	39.6	12.5	2.8	1.2
Te laag investeringsniveau					
vrouwen	22.5	27.5	22.5	5.0	22.5
mannen	23.0	38.1	28.5	6.7	3.7
Arbeidsbesparende techni- sche vooruitgang					
vrouwen**	47.5	20.0	17.5	7.5	7.5
mannen	26.2	31.5	31.0	9.7	1.6
Algemeen verbindend verkla- ren van cao's					
vrouwen	5.0	20.0	32.5	20.0	22.5
mannen	13.2	31.0	39.0	13.1	3.7
Gering verschil tussen sociale uitkeringen en netto-mini- mumloon					
vrouwen	20.0	42.5	25.0	7.5	5.0
mannen	36.6	34.7	21.4	6.5	0.9
Gebrek aan verantwoorde- lijkheidsbesef bedrijfsleven om winst in banen om te zet- ten					
vrouwen***	25.0	27.5	25.0	20.0	2.5
mannen	9.9	16.1	37.5	34.3	2.1

(a) Zie tabel 1 voor de betekenis van superscripten. De volgende waarden werden toegekend aan de antwoorden: zeer belangrijk=2; belangrijk doch niet bepalend=1; weet niet=0; van gering belang=-1; onbelangrijk=-2.

Uit internationale studies waarin het verschil tussen de meningen van mannelijke en vrouwelijke economen is gepeild komen resultaten naar voren die enigszins vergelijkbaar zijn met de onderhavige Nederlandse studie. Ricketts and Shoemith (1990) en Block en Walker (1988) ontdekken weliswaar verschillen tussen mannen en vrouwen maar het verschil betreft in alle gevallen de mate waarin men een bepaalde mening aanhangt. Meninge die lijnrecht tegenover elkaar staan komen niet voor. Wat wel opvalt is dat vrouwelijke (Britse) economen in het onderzoek van Ricketts en Shoemith (1990, blz. 65) overeenstemmen met mannelijke economen op het terrein van positivistische micro-economische stellingen, doch zodra het normatieve (in veel gevallen macro-economische) stellingen betreft komen er verschillen aan het daglicht. Voor vergelijkbare economische stellingen die wij aan Nederlandse economen hebben voorgelegd zijn er nauwelijks verschillen te bespeuren. De enige verschillen betreffen een stelling over de invloed van het minimumloon op de werkloosheid en een stelling over het negatieve effect van importquota's en -tarieven op economische welvaart. Vrouwelijke economen zijn minder sterk overtuigd van de prikkelende werking van het minimumloon en importtarieven⁷.

Een andere vingerwijzing waaruit men het warmere hart van de vrouwelijke economen kan afleiden is het keuzegedrag voor de Tweede Kamerverkiezingen van 1994. Gevraagd naar hun partijkeuze komen vrouwen aanzienlijk linkser uit de bus dan mannelijke economen. Partijen die rechtvaardigheid hoog in hun vaandel dragen, zoals Groen Links, kunnen op een flinke achterban bij de vrouwen rekenen: 21 procent van de vrouwen stemde in 1994 op Groen Links tegen 6,5 procent bij de mannen.

2. Conclusie

De Nederlandse vrouwelijke economen blijken niet opmerkelijk te verschillen van hun mannelijke collega's. Men zou bijna geneigd zijn om te zeggen dat beide groepen één pot nat zijn en dat betekent niet veel goeds voor de liefhebber van spannende debatten omdat we reeds al in *Telgen van Tinbergen* hadden geconstateerd dat Nederlandse economen redelijk en pragmatisch zijn. Zowel mannelijke als vrouwelijke economen hebben hetzelfde oordeel over

---

⁷ Aangaande de effecten van importtarieven lijken de verschillen tussen de Nederlandse vrouwen en mannen veel op die van de Canadese economen, hoewel daar het verschil tussen de sexen aanzienlijk groter is: Canadese mannelijke economen zijn daar veel meer overtuigd (72%) van de desastreuze werking van importtarieven dan Nederlandse mannen (54%) Zie verder Block en Walker (1988).

economische methoden en technieken. De waardering voor bijvoorbeeld rationele keuzemodellen, speltheorie of rationele verwachtingen verschilt niet tussen de twee geslachten. De overgrote meerderheid van de vrouwelijke economen vindt - net als de mannen - dat de neoklassieke economie relevant is voor een goed begrip van hedendaagse economische problemen. Dit aspect is tot op zekere hoogte verrassend omdat menig feministische econoom zich afkeert van dit bolwerk van de 'mainstream'. Maar goed, de rechtvaardigheid verliezen zij niet uit het oog. Beide economengroepen hebben ook nagenoeg hetzelfde oordeel over hoe de academische wereld werkt en wat een econoom tegenwoordig succesvol maakt. Toch springen er elementen in de opvattingen uit die maken dat vrouwelijke economen in Nederland verschillen van mannelijke. Een bindend element in het karakter van de Nederlandse vrouwen is dat zij een voorkeur voor een realistische benadering aan de dag leggen. Vrouwelijke economen hechten bijvoorbeeld veel belang aan wat de man of vrouw in de praktijk zegt en doet, en niet zozeer een of andere autoriteit zoals het CPB of de OESO. Een realistische instelling komt ook bij de vrouwelijke econoom om de hoek kijken zodra het om methodologische kwesties gaat. Hoewel ook veel mannelijke economen (denk aan Robert Frank, Bruno Frey en Ronald Coase) hun inspiratie putten uit het realistische gehalte van veronderstellingen hechten vrouwelijke economen naar onze mening meer waarde dan mannen aan het realisme van veronderstellingen. In dat opzicht herkennen we de sporen van Joan Robinson in de benadering van vrouwelijke economen; zij stelde namelijk ook keer op keer het realisme van veronderstellingen ter discussie in het economendebat. Voorts kunnen we duidelijk constateren dat Nederlandse vrouwen meer dan Nederlandse mannelijke economen rechtvaardigheid benadrukken in hun opvattingen.

Het beeld dat wij van vrouwelijke economen hebben geschetst heeft wellicht te lijden aan onze tekenkunst; een schets die noodzakelijkerwijs geen recht kan doen aan alle aspecten van de werkelijkheid en die tevens gekleurd wordt door onze keuze van onderscheidende elementen. Maar goed, daar is het ten slotte een schets voor. Hoewel wij een aantal duidelijke verschillen ontdekten tussen mannelijke en vrouwelijke economen ontkomt de kritische waarnemer niet aan de conclusie dat man en vrouw in hun economische gedachten op veel punten nauwelijks verschillen. Hiermee blijft de conclusie van *Telgen van Tinbergen* overeind staan: Nederlandse economen zijn over het algemeen praktisch ingesteld en niet geneigd tot uitgesproken meningen. Zelfs de factor 'gender' verandert daar weinig aan.

Literatuur

- Blank, R., 1991, "The Effect of Double-Blind versus Single-Blind Reviewing: Experimental Evidence from the *American Economic Review*", *American Economic Review*, 81, 1041-1067
- Blaug, M., 1986, *Who's Who in Economics, A Biographical Dictionary of Major Economists, 1700-1986*, Sussex
- Block, W., M. Walker, 1988, "Entropy in the Canadian Economics Profession: Sampling Consensus on the Major Issues", *Canadian Public Policy*, 14, 137-150
- Dalen, H.P. van, A. Klamer, 1996^a, *Telgen van Tinbergen, Het verhaal van de Nederlandse economen*, Amsterdam
- Dalen, H.P. van, A. Klamer, 1996^b, "De waarden van Nederlandse economen", *Economisch Statistische Berichten*, 81, 444-448; herdrukt in *Jaarboek van de Koninklijke Vereniging der Staathuishoudkunde 1995/ 1996*, 1996, Rotterdam
- Dalen, H.P. van, A. Klamer, 1997, Blood is Thicker than Water - Economists and the Tinbergen Legacy, in: P.A.G. van Bergeijk e.a. (red.), *Economic Science and Practice*, Cheltenham
- Dynan, K.E., C.E. Rouse, 1995, "The Underrepresentation of Women in Economics: A Study of Undergraduate Economics Students", NBER Working Paper, no. 5299, Cambridge, Mass
- Folbre, N., 1994, *Who Pays for the Kids? Gender and the Structures of Constraints*, New York
- Friedman, M., 1953, "The Methodology of Positive Economics", in: M. Friedman, *Essays in Positive Economics*, Chicago
- Gustafsson, S.S., 1993, "Feminist Neoclassical Economics", Tinbergen Institute Discussion Paper 93-255, Amsterdam/Rotterdam
- Klamer, A., D. Colander, 1990, *The Making of An Economist*, Boulder
- Klant, J.J., 1986, Wat is economische methodologie?, in: W. Driehuis, R.A. de Klerk (red.), *Economie als spel*, Leiden
- Lehman, H.C., 1953, *Age and Achievement*, Princeton, NJ
- Maassen van den Brink, H., 1996, "Een feministisch perspectief op de economie", *Economisch Statistische Berichten*, 81, 494-495
- McCloskey, D.N., 1997, *De zondeval der economen - Over wetenschappelijke zonden en burgerlijke deugden*, Amsterdam
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, 1993, *Feiten en cijfers, 1993*, Den Haag
- Nelson, J., 1992, "Gender, Metaphor and the Definition of Economics", *Economics and Philosophy*, 8, 103-125

- Nelson, J., 1995, "Feminism and Economics", *Journal of Economic Perspectives*, 9, 131-148
- Nelson, J., 1996, "Interview Julie Nelson: What is feminist economics all about?", *Challenge*, January-February 1996, 4-8
- Polanyi, L., 1997, "Interview with Deirdre McCloskey", *Challenge*, January-February 1997, 16-29
- Pujol, M., 1995, "Into the margin!", in: E. Kuiper, J. Sap (red.), *Out of the Margin, Feminist Perspectives on Economics*, Londen
- Ricketts, M., E. Shoesmith, 1990, *British Economic Opinion, A Survey of A Thousand Economists*, Institute of Economic Affairs, London
- Smart, S., J. Waldfogel, 1996, "A citation-based test for discrimination at economics and finance journals", NBER Working paper, no. 5460, Cambridge, Mass
- Strassman, D., L. Polanyi, 1995, "The economist as storyteller - What the texts reveal", in: E. Kuiper, en J. Sap (red.), *Out of the Margin, Feminist Perspectives on Economics*, Londen
- Teunissen, J., C. Veltman, 1996, "Economen zijn net jongetjes met speelgoed in de zandbak", *Hervormd Nederland*, 15 juni 1996, 32-34
- Strassmann, D., 1996, "How economists shape their tales", *Challenge*, January-February 1996, 13-20